

Aandachtig kijken naar lerarengedrag

C.N. Brouwer & F. Robijns

ILS, Radboud Universiteit Nijmegen/IJsselgroep Educatieve Dienstverlening, Zwolle

Op de lerarenopleiding en bij de nascholing wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van multimediale platforms, zoals de 'Multimediale Interactieve LEeromgeving' (MILE) ter bevordering van vakdidactische kennis en effectief leraarsgedrag. Deze leerresultaten komen echter niet automatisch door het bekijken van digitale video-opnamen van lessen tot stand. Het doel van dit onderzoek is bij te dragen aan empirische kennis over de condities waaronder het gebruik van digitale video het leren van leraren kan bevorderen. Zulke kennis is van belang voor het ontwerpen, toepassen en opschaalen van videogebruik bij het opleiden van leraren. De onderzoeksvraag is in welke opzichten verschillende soorten kijkwijzers het leren opmerken van relevante aspecten van leraarsgedrag kunnen ondersteunen.

Twaalf tweedejaarspabo-studenten bekeken in drie verschillende condities een drieënhalve minuut durende compilatie van een rekenles: geen kijkwijzer, een globale kijkwijzer en een gestructureerde kijkwijzer. In elke conditie werd de video bekeken door twee vrouwen en twee mannen, die tijdens het kijken hun gedachten onder woorden brachten. Na afloop werden interviews afgenomen. De resulterende hardop-denktoprocollen en interviewuitspraken werden geanalyseerd aan de hand van een categorieënsysteem ontwikkeld door Chan en Harris.

Uit de resultaten blijkt, dat de reacties van de pabo-studenten betrouwbaar gecodeerd konden worden met een vereenvoudigde versie van het categorieënsysteem van Chan en Harris. Variantieanalyse liet zien dat de studenten in de meest gestructureerde conditie het grootste aantal hardop-denkuitspraken deden en dat deze uitspraken meer interpreterend van aard waren en minder beoordelend in de zin van aanvaarding of verwerping. Uit deze bevindingen en uit de interviewuitspraken van de studenten concluderen we, dat kijkwijzers een merkbare invloed kunnen hebben op het aantal en de soort van waarnemingen door aanstaande leraren tijdens het bekijken van video-opnamen van lessen. In het bijzonder geldt: hoe meer expliciet en gestructureerd kijkwijzers zijn, des te meer kunnen ze aanstaande leraren ertoe aanzetten relevante aspecten van onderwijzen en leren op te merken.

1 Inleiding

MILE, het multimediale platform voor het opleiden van vakleraren, is een goede bekende in het Nederlandse reken-wiskundeonderwijs. Tijdens het werken ermee vertonen pabo-studenten nogal eens zapedrag, zo vertelde een van de ontwikkelaars tijdens een Earlicongres. Ervaren leraren daarentegen lijken eerder geneigd langer stil te staan bij bepaalde casussen of onderdelen daarvan (Den Hertog & Dolk, 2005). Kijken aanstaande en ervaren leraren misschien op verschillende manieren naar video-opnamen van onderwijs? De bedoeling achter MILE was om aanstaande leraren inzicht te geven in de wisselwerkingen tussen onderwijzen en leren en daar een professionele kijk op te ontwikkelen (Oonk, 2009). In de opleidingspraktijk bleek dit doel echter moeilijk te bereiken, omdat diepgaand observeren, analyseren en reflecteren geen vaardigheden en gewoontes zijn waar aanstaande leraren van huis uit over beschikken. Ook bij mentoren en opleiders is dit niet altijd vanzelfsprekend.

Pabo-docenten vroegen het MILE-team dan ook om een verzameling specifieke kijkopdrachten. Zo kwam 'Het Fundament' tot stand, een bundel opdrachten die te gebruiken is om het aandachtig kijken naar en analyseren van reken-wiskundelessen te bevorderen (MILE-team, 2000). De ontwikkelaars van MILE zagen er het belang van in om leraren doelgericht te ondersteunen bij het analyseren van beelden van onderwijzen en leren. Dit strookt met de conclusies getrokken bij een symposium over videogebruik in opleiding en nascholing tijdens het Earlicongres in 2009 (Brouwer, 2009): willen leraren oog krijgen voor de vele, rijk geschakeerde manieren waarop leerlingen leren, dan vergt dit training in het observeren en analyseren van onderwijsleerprocessen (Brophy, 2004).

Nu videogebruik door de digitalisering van het medium opnieuw een vlucht neemt bij het opleiden en nascholen van leraren (Brouwer, 2007), komen er steeds meer videoplatforms in de lucht specifiek gericht op onderwijs en lerarenopleiding, zoals 'Leraar24'¹ 'Didiclass'² en 'Palet'³.

Videobeelden van en over onderwijs zijn voor leraren en